

باز هم اینترنت

○ علی یآوری رامشه
کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی

- اینترنت، جنبه‌های نظری و کاربردی آن (در کتابخانه‌ها، مراکز آموزشی و تحقیقاتی)
- گروه نویسندگان
- زیر نظر و با ویراستاری: دکتر رحمت‌الله فتاحی
- به کوشش: حمید محسنی
- انتشارات کتابدار

ژئوشکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

سپس نتیجه‌گیری می‌کند و در انتهای هر مقاله، کتابنامه آورده می‌شود.

اولین مقاله: درآمدی بر شبکه جهانی اینترنت/ علی اصغر شیری

مقاله حاضر تلاش دارد تا ضمن آشنا ساختن علاقه‌مندان با تاریخچه، روند تکامل و توسعه شبکه اینترنت، به معرفی پروتکلها، روشهای اتصال، ساختار نظارتی و مالی شبکه اینترنت و نیز ابزارها و خدمات این شبکه بپردازد. برخی از ابزارها شبکه اینترنت که مورد بحث قرار گرفته‌اند عبارتند از: پست الکترونیکی، وب جهان‌گستر، پروتکل انتقال فایل، گوفر، تلنت، آرچی، ویس، موزائیک، مکان‌یاب جهانی منابع.

در پایان، لزوم آشنایی کتابداران و اطلاع‌رسانان با ابزارها و خدمات این شبکه مورد تأکید قرار گرفته و برخی کاربردها این شبکه برای فعالیت‌های کتابداران و اطلاع‌رسانان نیز معرفی شده است.

دومین مقاله: تأثیر اینترنت بر فرایند پژوهش: مروری بر متون و مطالعات انجام شده/ دکتر سعید رضایی

سفارش مواد و... علاوه بر یکدست‌سازی فعالیت‌ها و کاهش هزینه‌ها از امکانات وسیع این شاهراه بزرگ اطلاعاتی در جهت پیشبرد و اهداف کتابخانه‌ها استفاده نمایند. امروزه به چنین کتابخانه‌هایی با این امکانات اصطلاحاً کتابخانه‌های بدون دیوار گفته می‌شود. کتاب حاضر حاصل گردآوری ده مقاله تالیفی توسط اساتید و صاحب‌نظران کتابداری و اطلاع‌رسانی است. به طور کلی در کشور ما در زمینه کتابداری و اطلاع‌رسانی کتب اندکی تألیف شده است. همچنان که در این سالها نشر کتابدار و پیش‌تاز معرفی و انتشار کتب به روز کتابداری و اطلاع‌رسانی بوده است این کتاب نیز به همت این ناشر گردآوری و منتشر گردیده است و تنها کتابی است که به بیشتر جنبه‌های نظری و کاربردی اینترنت در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی پرداخته است.

در مورد ساختار کتاب قابل توضیح است که هر مقاله با چکیده‌ای اجمالی از مباحث مطرح شده در متن مقاله شروع می‌شود، با مقدمه وارد بحث اصلی می‌شود و موضوع مطرح شده را طی بحثی ساده تشریح می‌نماید و

عصری که ما در آن به سر می‌بریم عصر انفجار اطلاعات لقب گرفته است و هر روز شاهد فزونی اطلاعاتی در هر گوشه از جهان هستیم. در چنین وضعیتی که هر روز اطلاعات جدیدتری ارائه می‌شود، وجود امکانی برای دسترسی سریع افراد به اطلاعات، بیشترین اهمیت را خواهد داشت. اینترنت به عنوان یک شاهراه بزرگ اطلاعاتی با امکانات وسیع خود نظیر دستیابی به سایت‌های مختلف جهان، گروه‌های بحث الکترونیکی، پست الکترونیکی و... زمینه مساعدی را برای دسترسی سریع و دائمی به اطلاعات بوجود آورده است. کتابخانه‌ها و مراکز آموزشی و تحقیقاتی به عنوان مراکز اصلی اطلاع‌یابی و اطلاع‌رسانی از عمده‌ترین استفاده‌کنندگان اینترنت به شمار می‌آیند و در این خصوص کتابداران باید به جنبه‌های نظری و کاربردی اینترنت به خوبی واقف باشند تا بتوانند اولاً اطلاعات روز آمد و جامعی را در کمترین زمان ممکن به محققین و پژوهشگران ارائه نمایند و ثانیاً با استفاده از امکانات موجود اینترنت نظیر اشتراک منابع، فهرست‌نویسی و رده‌بندی، انتخاب و

در این مقاله به فرآیند پژوهش، مدل‌های ارائه شده، مطالعه کاربران شبکه‌های الکترونیکی و رویکردهای آن، تأثیر شبکه‌های الکترونیکی بر فعالیت‌های پژوهشی، اطلاع‌یابی و رفتار ارتباطی کاربران پرداخته می‌شود. بحث‌های مطرح شده با اتکای به متون و مطالعات انجام شده در مورد کاربران شبکه‌ها به‌خصوص پژوهشگران اندیشمندان و اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها ارائه می‌شود. متون و پژوهش‌های موجود نشان می‌دهد که پژوهشگران اندیشمندان و دانشگاهیان، کاربران فعال شبکه‌ها، به‌ویژه اینترنت هستند. همچنین ادعا شده که شبکه‌های الکترونیکی در حال تغییر رفتار اطلاع‌یابی و ارتباطی کاربران و به طور کلی فرآیند پژوهش دانشمندان و پژوهشگران هستند. ارتباط‌های الکترونیکی، دسترسی به بحث‌های علمی را گسترش داده و به پژوهشگران و سایر کاربران اجازه می‌دهد تا عضو گروه‌های بیشتری خارج از مؤسسه خود، حوزه کاری و یا کشورشان باشند. شبکه‌ها همچنین امکان دسترسی به طیف وسیعی از اطلاعات را فراهم می‌کنند و موجب همکاری بین پژوهشگران و دانشگاهیان شده و بر تولیدات پژوهشی آنان مؤثر می‌باشد.

سومین مقاله: استفاده از اینترنت در آموزش / دکتر زهیر حیاتی

در این مقاله نویسنده ضمن پرداختن به مساله رایانه و آموزش، به تأثیر اینترنت بر آموزش پرداخته است. آموزش اینترنت، کتابخانه‌ها و آموزش اینترنت، آموزش توسط اینترنت، سواد اطلاعاتی، تفکر انتقادی، جامعه فراگیران در اینترنت، سطوح استفاده از اینترنت، اینترنت و آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی از جمله مباحث دیگر مطرح شده در این مقاله است. در پایان مسائل و مشکلات استفاده از اینترنت در آموزش و نتیجه‌گیری ارائه شده است.

چهارمین مقاله: ملاحظات نظری پیرامون تأثیر اینترنت بر مجموعه‌سازی کتابخانه‌های دانشگاهی و پژوهشی / دکتر ابراهیم افشار زنجانی

در دهه اخیر تحولات بسیاری از نظر عملی و نظری در عرصه مجموعه‌سازی بوجود آمده است. ذخیره و انتشار الکترونیکی منابع اطلاعاتی و استفاده از شبکه‌های رایانه‌ای اگر به خصوص اینترنت تحولی بسیار اساسی در دسترسی به منابع اطلاعاتی بوجود آورده است و مباحث و نگرش‌های جدیدی را در مجموعه‌سازی کتابخانه‌ها و رفتارهای اطلاع‌یابی استفاده‌کنندگان باز نموده است. در این مقاله نظریه جامعه فراصنعتی دانیل بل و انعکاس آن

بین کتابداران و تأثیرهای کلی اینترنت بر مجموعه‌سازی با محوریت سؤالات اساسی زیر بحث شده‌اند.

- ۱- آیا وجود اینترنت موجب تغییر، افزایش یا کاهش کار مجموعه‌سازی خواهد شد؟
- ۲- آیا مجموعه‌سازی در مورد منابع اینترنتی کاربرد دارد؟
- ۳- آیا از اینترنت می‌توان برای مجموعه‌سازی استفاده کرد؟

همچنین نویسنده، با بررسی متون کتابداری و طرح نظریات مختلف صاحب‌نظران بحث انتخاب و مجموعه‌سازی، به موانع توسعه بهره‌برداری از منابع اینترنتی اشاره می‌کند.

پنجمین مقاله: اینترنت، مجموعه‌سازی و خدمات تحویل مدرک / حمید محسنی

در این مقاله تلاش می‌شود تا ضمن بیان تأثیرهای کلی اینترنت بر مجموعه‌سازی و فرآیند دسترسی به منابع اطلاعاتی به پاره‌ای از مسایل نظری و کاربردی اینترنت در مجموعه‌سازی و خدمات تحویل مدرک نیز پرداخته شود. پیوستگی و ارتباط تنگاتنگ مجموعه‌سازی و خدمات تحویل مدرک و تأثیر شدید اینترنت بر آن و یکپارچگی بسیاری از خدمات فراهم‌آوری و دسترسی به منابع اطلاعاتی از بحث‌های مهمی است که به آن توجه شده است.

دسترسی به «منابع اطلاعاتی» و «یکپارچگی» بسیاری از خدمات مجموعه‌سازی و تحویل مدرک در اینترنت، واژه‌های کلیدی هستند که نشان‌دهنده گرایش‌های جدید ناشران و کارگزاران در تولید و توزیع اطلاعات و همچنین گرایش‌های جدید کتابخانه‌ها در مجموعه‌سازی و تهیه اطلاعات می‌باشد. پس از بحث در مسایل فوق، ضمن تعریف خدمات تحویل مدرک و مجموعه‌سازی به مراحل توسعه و تأثیر اینترنت بر آن، دگرگونی‌های حاصل از سیاست‌های جدید در دسترسی به اطلاعات و تأثیر خدمات تحویل مدرک بر مجموعه‌سازی و شیوه‌های عملکرد ناشران، کتابخانه‌ها و کارگزاران و مصرف‌کنندگان اطلاعات پرداخته می‌شود.

در پایان، ضمن معرفی اینترنت به عنوان ابزاری برای انتخاب و سفارش منابع اطلاعاتی و با تأکید بر ضرورت بررسی مقدماتی استفاده از آن در مجموعه‌سازی به مواردی بسیار مهم اشاره می‌شود و نتیجه‌ای کلی از بحث ارائه می‌گردد.

ششمین مقاله: اینترنت و مجلات الکترونیکی / حمید محسنی

همگام با گسترش منابع اطلاعاتی الکترونیکی که تحولی اساسی در دسترسی مناسب‌تر به اطلاعات بود

مجلات نیز در مرکز توجه قرار گرفت. به طوری که اکنون با ظهور و گسترش اینترنت، ناشران معتبر مجلات علمی و پژوهشی به طور روزافزونی از اینترنت به عنوان مجرای جدید برای توزیع مجلات استفاده می‌کنند و عموماً بیشترین حجم منابع علمی و پژوهشی موجود در اینترنت را مجلات تشکیل می‌دهند. از اینرو با توجه به اهمیت مجلات الکترونیکی در اینترنت، ضمن ارائه تاریخچه مختصر و تعریفی از مجلات الکترونیکی و انواع مختلف آن، تصویری حتی‌الامکان کاربردی از وضعیت کنونی مجلات الکترونیکی در اینترنت، ارائه می‌شود. مسائلی چون مزایا و معایب مجلات الکترونیکی در اینترنت، خدمات آگاهی رسانی جاری و اشاعه‌گزینی اطلاعات و مجلات در اینترنت، مسائل مدیریت مجلات در اینترنت مانند انتخاب، سفارش، دسترسی و کاربرد، پیدا کردن مجلات الکترونیکی در اینترنت و راهنمای مجلات الکترونیکی، از جمله مواردی است که در این مقاله به آنها پرداخته شده است.

هفتمین مقاله: اینترنت و سازماندهی اطلاعات (فهرست‌نویسی و رده‌بندی) / دکتر رحمت‌الله فتاحی

اکنون فهرست‌نویسان در محیطی کار می‌کنند که به انواع امکانات اینترنت دسترسی دارند استفاده از اطلاعات علمی و فنی برای ارتقاء، سرعت بخشیدن و استاندارد کردن امور مربوط به فهرست‌نویسی در اینترنت، به‌ویژه پست الکترونیکی و وب جهان‌گستر به صورت پدیده‌ای عادی و معمول در کار فهرست‌نویسان درآمده است. ارتباط میان کتابخانه‌ها از یک سو و میان بخش‌های فهرست‌نویسی با مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات کتابشناختی مانند کتابخانه ملی، بنگاه‌های کتابشناختی از طریق امکانات اینترنت موجب غنی‌تر شدن کار فهرست‌نویسی شده است. زمینه‌های غنی‌تر شدن عبارتند از: جهانی شدن ارتباطات فهرست‌نویسان و مفاهیم فهرست‌نویسی، تحول در استانداردها، تحول در آموزش‌های فهرست‌نویسی و در دسترس قرار گرفتن فهرست کتابخانه‌ها در اینترنت. علاوه بر این تحولات، فهرست‌نویسان اکنون می‌کوشند تا با تجدیدنظر در آموزش‌های خود و استفاده از رویکردهای نوین، به سازماندهی منابع اینترنتی پرداخته و از نارسایی‌های موجود در بازیابی اطلاعات بکاهند. در این مقاله علاوه بر پرداختن بدین موارد امکانات و زمینه‌های استفاده از اینترنت در سازماندهی، تأثیرگذاری اینترنت بر سازماندهی، مشکلات سازماندهی اطلاعات در اینترنت بیان می‌شود و سپس نتیجه بحث ارائه می‌شود.

هشتمین مقاله: اینترنت و خدمات مرجع / دکتر مه‌ری پریخ

در عصری که ارزش اطلاعات روز به روز بیشتر شناخته می‌شود نیاز به ارائه خدمات مرجع که بتواند اطلاعات مفید و مناسب را به نیازمندان برساند، اهمیت خاصی پیدا کرده است. تحولات فن‌آوری نه تنها تغییرات زیادی در راه‌های عرضه و دسترسی به اطلاعات و ارائه خدمات مرجع بوجود آورده است، بلکه نیازهای استفاده‌کنندگان اطلاعات را نیز متحول ساخته است. در این مقاله سعی شده است چگونگی استفاده از یکی از امکاناتی که تحت تأثیر فن‌آوری نوین بوجود آمده یعنی اینترنت، مورد توجه قرار گیرد. اینترنت به عنوان محمل و ابزار انتشار اطلاعات مربوط به کتابخانه و نیز دسترسی به اطلاعاتی که دیگران در اختیار دارند، مورد بحث است. از آنجا که برای عرضه اطلاعات مناسب باید نیازها را شناخت، انواع نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان از کتابخانه و انواع اطلاعاتی که می‌توان از طریق اینترنت به استفاده‌کنندگان رسانید، نیز به صورت خلاصه مورد بررسی قرار می‌گیرد. بالاخره به ویژگیهایی که کتابداران مرجع در ارائه اطلاعات الکترونیک باید داشته باشند، اشاره می‌شود.

نهمین مقاله: آشنایی با موتورهای کاوش: بررسی امکانات و شیوه‌های جستجو و بازیابی اطلاعات در اینترنت/ علی اصغر شبیری

برای جستجوی انواع منابع و رسانه‌های اطلاعاتی در شبکه اینترنت ابزارهایی نیاز است که اصطلاحاً «موتور کاوش» یا موتور جستجو در اینترنت نامیده می‌شود. مقاله حاضر ضمن بررسی تعاریف و مفاهیم مطرح در این زمینه، اجراء فن‌آوری، شیوه کار و قابلیت‌های عمومی موتورهای کاوش را مورد بحث قرار می‌دهند.

دسته‌بندی موتورهای کاوش براساس نوع اطلاعات مورد جستجو، و بررسی قابلیت‌های ابرموتورهای کاوش نیز از مباحث دیگر مقاله است. در خاتمه، ضمن استناد به برخی پژوهش‌های انجام شده در مورد ارزیابی و سنجش موتورهای کاوش، سایت‌های مهم برای این منظور معرفی شده و رهنمودهایی برای جستجو در موتورهای کاوش ارائه می‌گردد.

دهمین مقاله: ملاحظاتی در مدیریت اینترنت/ سید مهدی تقوی

استفاده از اینترنت در سازمانها و مراکز علمی و پژوهشی نیازمند آگاهی از مسائلی است که لازم است هر مدیر قبل از تصمیم‌گیری برای اتصال به این شبکه جهانی مطالعه و بررسی نماید. هدف این مقاله آشنایی اجمالی مدیران، به‌خصوص مدیران مراکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌ها، با این مسائل می‌باشد. نکات مهم مورد اشاره

در این مقاله عبارتند از: اهمیت اینترنت، موارد مهم و فراگیر استفاده از اینترنت، موارد استفاده از اینترنت در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، ارائه‌کنندگان خدمات اینترنت و شرایط و ویژگیهای آنها، روشهای اتصال به شبکه جهانی اینترنت، سخت‌افزارها و نرم‌افزارهای مورد نیاز. در پایان ضمن بیان نکات مورد توجه قبل از اتصال به شبکه جهانی اینترنت، مشکلات استفاده از اینترنت در کشور بیان شده و برای رفع آنها رهنمودهایی ارائه شده است.

مجموع این مقالات توسط اساتید و صاحب‌نظران کتابداری و اطلاع‌رسانی تالیف شده است و از ارزش محتوایی بالایی برخوردار است ولی در عین حال اشکالاتی هم در این کتاب دیده می‌شود که در ذیل به نمونه‌هایی از آن‌ها پرداخته می‌شود.

اولاً: اینکه در تهیه کتابنامه مقالات از یک قاعده مشخص پیروی نشده است. به عنوان مثال چهار نمونه از ماخذ به کار برده شده در کتابنامه مقالات را مرور می‌کنیم:

- Don Schauder. Jasis. Vol ۴۵ (۲). PWJ, ۱۹۹۴.

- Skinner, Robert (۱۹۹۶) 'Collecting Bits the Internet as Library Resource', Collection management. Vol ۲۱. No ۳/۴.

- Notess, Greg R. 'The Internet'. Encyclopedia of library and information Science. Vol ۵۹. pp. ۲۳۶-۲۶۵.

- Bouma, G. ۱۹۹۳. The Research process oxford: oxford university press.

این چهار ماخذ از چهار مقاله متفاوت ارائه شده در کتاب حاضر برای نمونه آورده شده است و می‌بینیم که تاریخ نثر در ماخذ اولی، آخر آورده شده است، در نمونه دومی داخل پرانتز و بعد از نویسنده قرار گرفته است. در نمونه سومی اصلاً تاریخ نثر آورده نشده است و بالاخره در نمونه چهارم تاریخ نثر بعد از نویسنده آمده و پرانتز ندارد. دوماً در این مقالات بیشتر به جنبه‌های نظری اینترنت در کتابخانه‌ها و مراکز تحقیقاتی پرداخته شده است و با توجه به اینکه نویسندگان همگی در زمینه کتابداری و استفاده و کاربرد اینترنت در کتابخانه‌ها و مراکز تحقیقاتی دارای تبحر هستند و علاوه بر آن، کتابی در زمینه کاربرد اینترنت در این مراکز که راهنمای خوبی برای کتابداران و دیگر علاقه‌مندان باشد نداریم، می‌بایست به جنبه‌های کاربردی اینترنت در این مراکز بیشتر پرداخته می‌شد.

سوماً: اشکالات چاپی و دستوری، در متن کتاب دیده می‌شود

چهارماً: در نمایه کتاب اشکالات زیادی دیده می‌شود. به طور کلی نقش نمایه این است که وقتی ما در مورد مطلبی بخواهیم اطلاعاتی از کتاب بدست آوریم با ارجاع به صفحات مشخص ما را در استفاده سریع از مطالب کتاب یاری می‌دهد ولی در این نمایه چند موضوع بسیار کلی در نظر گرفته شده و سپس در ذیل آنها تقسیمات فرعی آورده شده است و شما اگر به دنبال مطلبی جزئی باشید باید بتوانید موضوع اصلی را پیدا کنید و سپس در ذیل آن به جستجوی مطلب مورد نظرتان بپردازید. به عنوان نمونه اگر شما به دنبال اطلاعاتی در مورد «گوفر» باشید، در نمایه یکبار آن را ذیل موضوع کلی اینترنت، کلیات می‌یابید، جای دیگر ذیل همین موضوع دوباره تکرار می‌شود. همچنین، ذیل موضوع کلی سازماندهی اطلاعات اینترنت، آورده می‌شود و بالاخره ذیل موضوع کلی موتور کاوش، دوباره تکرار می‌شود. و این مشکلاتی را برای جستجوگر بوجود می‌آورد. گذشته از این، ترتیب الفبایی در نمایه رعایت نشده است به عنوان مثال در ترتیب الفبایی ذیل موضوع کلی موتور کاوش، بعد از موضوع فرعی «اصلاح کاوش»، «جستجوی معنوی» آمده و سپس موضوع فرعی «انواع» قرار گرفته است و اگر استفاده‌کننده برای پیدا کردن «جستجوی معنوی» در ترتیب الفبایی وارد شود آن را نمی‌یابد. یا به عنوان نمونه دیگر، فهرست‌نویسی، به عنوان موضوع کلی در نظر گرفته شده ولی در ترتیب الفبایی قبل از موضوع کلی سازماندهی اطلاعات، اینترنت قرار گرفته است. از اشکالات دیگر این نمایه نمونه زیر است:

ذیل موضوع کلی اینترنت، کلیات تقسیم فرعی «آموزش» آورده شده است و ذیل همان موضوع در جای دیگر و در همان صفحه دوباره تقسیم فرعی «آموزش» در ترتیب الفبایی بعد از «الف» آورده شده است و به صفحاتی متفاوت از قبلی ارجاع داده شده است.

نمونه دیگر اینکه بازیابی اطلاعات را به عنوان موضوع کلی در نظر گرفته است ولی آن را زیر مجموعه موضوع کلی اینترنت، کلیات آورده است.

به طور کلی می‌توان گفت که این نمایه براساس هر مقاله، جداگانه تهیه شده است و با توجه به اشکالات متعدد دیگری که در آن دیده می‌شود، نمی‌تواند نقش ارجاعی خود را به طور سریع و مطمئن ایفا نماید.